

N:o 169.

Af herr **G. Ericsson** från Stockholm, om *ändring i §§ 17 och 24 riksdagsordningen.*

I 17 § riksdagsordningen stadgas, att den som vid val till Andra Kammaren erhållit de flestas röster, skall anses vald till riksdagsman. Angående val till Första Kammaren finnes intet motsvarande stadgande, men det har der blifvit häfd att beräkna rösterna på samma sätt.

Häraf har blifvit en följd, att vid val till båda kamrarne, men i synnerhet till den Andra, det ofta inträffat att personer blifvit valde, som visserligen hvar för sig erhållit flera röster än någon annan, men hvilkas röstetal dock icke uppgått till halfva antalet af de vid valet afgifna rösterna. Vid sådana tillfällen har det alltså i sjelfva verket varit minoriteten och icke majoriteten bland de röstande, som afgjort valets utgång. Det ligger i öppen dag, att ett sådant förhållande står i uppenbar strid med grundlagens anda, som fordrar, att valen skola gifva ett så troget uttryck som möjligt åt de väljandes åsigter.

Om nu detta fall blott sällan inträffade, vore derom mindre att säga. Men det visar sig tvärt om vara allt annat än sällsynt, att en riksdagsman intager sin plats såsom svenska folkets representant på ett fåtals kallelse, men i rak strid med flertalets önskan.

Så visar det sig, att vid de val till Första Kammaren, som förrättats från 1875 till och med 1888, ett antal af inemot fyratio ledamöter blifvit i denna kammare invalda med ett röstetal som ej öfverstiger hälften af

alla de afgifna rösterna. Af dessa fall kommer ej mindre än en tredjedel på det enda året 1885, då 73 nyval till kammaren egde rum. Nu kan det sägas, att detta antal betyder jemförelsevis litet i förhållande till de två eller tre hundra val till denna kammare, som under tiden hållits. Men detta inkast förlorar sin udd, då man besinnar, att det är för en tid af ej mindre än nio år, som de sålunda valde skola föra sina valmäns talan mot deras flertals tydligt uttryckta vilja.

Än mera uppenbart varder missförhållandet inom Andra Kammaren. Enligt statistiska centralbyråns redogörelse för riksdagsmannavalen 1872—1887 visar det sig, att antalet af de riksdagsmän, hvilkas röstetal icke uppgått till 50 procent af de afgifna rösterna, utgjort

År.	Vid omedelbara val.		Vid medelbara val.
	I städerna.	På landet.	På landet.
1872	8 af 54	26 af 60	15 af 78
1875	6 af 59	32 af 67	9 af 71
1878	5 af 61	36 af 73	11 af 67
1881	10 af 64	30 af 78	9 af 64
1884	11 af 69	30 af 86	8 af 59.

Vid 1887 års val inträdde ett säreget förhållande, i det partierna då stodo ytterst skarpt och klart emot hvarandra, och enighet bland deras respektive anhängare därför var mycket lättare att uppnå. Detta visade sig också, då vid valen till majriksdagen samma år intet enda af de omedelbara valen för städerna och blott ett af de medelbara på landet gifvit den valde mindre än 50 procent af de afgifna rösterna, medan vid de omedelbara valen på landet motsvarande antal nedgått till 8 på 92. Vid höstvalen samma år hade spänningen redan något aftagit och genast visade sig en tillbakagång, i det att visserligen vid omedelbara val i städerna antalet fall, der s. k. absolut majoritet icke ernåddes, blott var 2 på 53 (stockholmsvalet naturligtvis lemnadt å sido) och vid medelbara val på landet blott var 1 på 42, men deremot vid de omedelbara valen på landet åter sprang upp till 20 på 104.

Vid 1885 års riksdag afgafs inom denna kammare ett förslag till grundlagsändring, enligt hvilket absolut majoritet skulle vara ett oeftergiffigt villkor för giltigheten af ett val till Andra Kammaren. Deremot invändes, under erkännande af det beklagliga uti missförhållandet emellan valmännens önskningsar och valens resultat, att detta dock tydligen nått

sin höjdpunkt vid 1878 års val och numera vore stad i aftagande. Detta inkast fick skenbart stöd af valen till 1887 års majriksdag, men, som vi sett, inträdde redan på hösten en afgjord återgång till det sämre. För 1890 års val föreligga visserligen inga officiella valredogörelser, men pressens uppgifter om valen visa med all tydlighet, att förhållandena nu ytterligare förvärrats. Fall hafva inträffat, då majoritetens splittring mellan två kandidater gifvit seger åt en tredje, som fått knappast mer än hälften af deras sammanlagda röstetal, hvilket hvarken kan vara för valmännens flertal önskvärdt eller för den sålunda valde sjelf angenämt. Vid ett annat val, som ådragit sig stor uppmärksamhet, hade både majoriteten (321 röster) och minoriteten (266 röster) splittrat sig på två kandidater. Majoritetens hufvudkandidat fick 256 röster och den andre 65, medan minoritetens hufvudkandidat blef vald med 259 röster och den andre fick 7. På grund af klagomål upphäfdes emellertid valet, och den förut valde blef å nyo utsedd, men denna gång med absolut majoritet.

Det visar sig tydligt, att med bibehållande af nu gällande lagstiftning ingen ändring till det bättre står att vinna. För så vidt ej slumpen skall afgöra hvarje val, der flere än två kandidater äro uppstälde, återstår för närvarande intet annat än att en eller flere af dem mer eller mindre frivilligt låter förmå sig att draga sig tillbaka. Den, som sålunda får gifva vika på förhand, är ej heller alltid den, som åtnjuter det minsta förtroendet, utan kan lika ofta vara den mest efterlåtne.

Emellertid ser man nu vid hvarje val, huru agitationen allt mera drifves i höjden, då hvarje åsigts målsmän naturligen sträfva att vinna segern, men på samma gång måste använda de kraftigaste medel till att förebygga en splittring, som ej skulle aktas det minsta farlig, i fall någon laglig väg att uppnå absolut röstöfvervigt stode öppen.

Att komma till en dylik borde därför vara ett önskemål för alla partier utan åtskilnad. Ty hvad som i dag händer den ene, det drabbar i morgon lika lätt den andre.

Blott en väg synes dervid återstå att beträda, nemligen att obligatoriskt föreskrifva omval, då absolut majoritet icke blifvit uppnådd vid första omröstningen.

I afseende å den andra omröstningen låta då flera möjligheter tänka sig. Att, såsom vid val af justitieombudsman och lekmanuambud till kyrkomötet, vid omvalet ställa kandidaterna under omröstning, en i sänder, i ordning efter deras första gången uppnådda röstetal, har i tillämpningen visat sig opraktiskt och bör dessutom vid omedelbara val svårligen

vara utförbart. Att, såsom i Frankrike är föreskrifvet, äfven vid omvalet lemna valmännen full frihet att rösta på hvem de vilja, har också visat sig olämpligt, emedan det ej gifves den allra minsta säkerhet för, att ens då absolut flertal skall kunna uppvisas, så snart mer än två komma i åtanke.

Håller man fast vid den enkla grundsatsen, att den valde skall representera så många som möjligt af de röstande, så blifver det också deraf en oeftergiftig följd, att omvalet måste så begränsas, att den önskade majoriteten dervid ovilkorligt uppnås. Detta vinnes derigenom, att vid det andra valet omröstningen endast får ske mellan dem, som förut fått de högsta röstetalen, och är begränsad till jemnt dubbelt så många som skola väljas. Om vid ett val, der t. ex. tre skola utses, endast en får mer än hälften af rösterna i första omröstningen, då är han vald, men till besättande af de två andra platserna måste ny omröstning ske mellan de fyra, som kommit näst efter honom i röstetal.

Ett sådant förbehåll har nu i tjugufem år varit gällande vid valen till den tyska riksdagen; och då det nu på sina håll anses lämpligt att hemta föredömen från Tyskland, torde väl detta icke vara bland de sämre. Men mera betyder, att samma valsätt med goda resultat tillämpats vid ett slag af mycket viktiga kommunala valhandlingar inom vårt eget land, nemligen utseende af landstingens ledamöter; och det sedan en tid af snart trettio år, eller allt ifrån 1862.

Ingenting synes då vara enklare och mera naturligt, då det är i så hög grad af behofvet påkalladt, än att tillämpningen af denna föreskrift äfven utsträcktes till val af riksdagens ledamöter. Därvid synes mig, att ingen skilnad bör göras mellan Första och Andra Kammaren, då det i fråga om båda är lika önskvärdt, att det är de röstandes flertal, som i främsta rummet varder representeradt. Den åsyftade ändringen bör därför ej lämpligen upptagas i § 17 riksdagsordningen, utan fast hellre få plats bland de gemensamma bestämmelserna, och synes de då lämpligast kunna ingå såsom ett första moment i den nu varande § 24.

Öfverförandet till riksdagsordningen af en föreskrift, svarande mot stadgandet i § 9 landstingsförordningen, bör ej i tillämpningen möta några svårigheter. Vid val till Första Kammaren eller medelbart val till den Andra torde nödiga omval komma att gå till alldeles som vid val af landstingsmän, och vara afslutadt innan de väljande åtskiljas. Vid omedelbara val till Andra Kammaren torde den andra omröstningen böra uträttas inom kortast möjliga tid efter sammanräkningen af rösterna från

den första. Till den ändan torde böra stadgas, att den andra omröstningen skall *ofördröjligen* verkställas.

Alltså föreslår jag:

1:o att ur 17 § riksdagsordningen orden: »Den, som dervid erhållit de flestes röster, vare lagligen vald, och skilje lotten emellan dem, som erhållit lika röstetal», måtte utgå; samt

2:o att 24 § riksdagsordningen måtte erhålla följande ändrade lydelse:

Vid val af riksdagsmän vare den eller de valde, som erhållit mer än hälften af de afgifna rösterna. När ej hela det antal riksdagsmän, som väljas skall, vid första omröstningen blifvit utsedt, låte valförrättaren *ofördröjligen* företaga ny omröstning till utseende af den eller de återstående. Dervid må endast röstas mellan dem, som förra gången, utan att vara valde, erhållit de flesta rösterna, till ett antal af två gånger så många, som riksdagsmän då äro att välja; och äro de valde, som då de flesta rösterna erhållit. Mellan lika röstetal skilje lotten.

Rösträtt vid — — — — sig inställer.

Om remiss till konstitutionsutskottet anhålles.

Stockholm den 17 februari 1891.

Gustaf Ericsson.